

SPECIĀLO SKOLU SPORTA SKOLOTĀJU PROFESIONĀLĀ ATTIEKSME PRET MĀCĪBU PROCESU SKOLĒNIEM AR SMAGIEM GARĪGĀS ATTĪSTĪBAS TRAUCĒJUMIEM

Professional Attitude of Physical Education Teachers Toward Education Process of Students with Severe Intellectual Disabilities

Aija Kļaviņa

Latvijas Sporta pedagoģijas akadēmija

Nadija Strazdiņa

Liepājas Universitāte

Abstract. *Physical education teachers face many challenges when teaching students with severe intellectual disability (SID) because of extensive adaptations and assistance they need. The purpose of this study was to determine attitude of PE teachers in Latvia and Lithuania toward teaching students with SID in the special education environment. Method: Participants were 84 PE teachers from special schools. The Survey of Physical Education Teachers' Attitude Toward Teaching Students with SID (Strazdina & Klavina, 2012) was used. Results and Conclusions: Results revealed significant differences in results across teachers' age, gender and work experience. Latvian teachers' beliefs were more positive towards teaching students with SID than teachers in Lithuania. Stepwise multiple regressions analyses demonstrated that overall there was significant relationship between predictors and behavioral intention.*

Keywords: *physical education, professional attitude of physical education teachers, severe intellectual disability.*

Ievads

Introduction

Eiropas speciālās izglītības attīstības agentūras (2012) publikācijā identificētas četras mācīšanas un mācīšanās pamatvērtības, kas veido pamatu visu skolotāju darbībai iekļaujošā izglītībā. Šīs pamatvērtības ir saistītas ar skolotāju kompetences jomām. Kompetences jomas sastāv no trīs elementiem: attieksmēm, zināšanām un prasmēm. Noteiktai attieksmei vai pārliecībai ir nepieciešamas noteiktas zināšanas vai izpratnes līmenis un tad ir nepieciešamas prasmes, lai pielietotu šīs zināšanas praktiskās situācijās. Katrai identificētajai kompetences jomai tiek prezentētas būtiskās attieksmes, zināšanas un prasmes, kas tās apstiprina. Tomēr šie faktori nav izkārtoti hierarhiskā kārtībā un tos nevajadzētu aplūkot izolēti, jo tie ir cieši saistīti savā starpā un ir savstarpēji atkarīgi viens no otra.

Pēc LR IZM pārskata (2014) Latvijā ir 61 pašvaldības speciālās izglītības iestāde (izņemot speciālās pirmsskolas izglītības iestādes), tajā skaitā viena

speciālā sākumskola, 48 speciālās pamatskolas un četras speciālās vidusskolas. Lai novērstu diskriminējošo praksi izglītībā atbilstoši „Reformu īstenošanas rīcības plānā vispārējā izglītībā” (2012) noteiktajiem uzdevumiem, speciālās izglītības iestādēm kopš 2012. gada septembra dota iespēja nomainīt izglītības iestādes nosaukumu, atsakoties no vārda „speciālā” lietojuma, ko līdz 2013. gada decembrim veikusi 51 izglītības iestāde. Valsts statistikas dati (2014) liecina, ka izglītojamo skaits speciālajās skolās un klasēs ar speciālo izglītības programmu ir 7916 (3,94% no kopējā izglītojamo skaita valstī). Jāņem vērā, ka darbā ar šiem skolēniem neliela mācību progresa panākšanai nepieciešams ilgs laiks, daudzveidīgi resursi un palīdzība. Bieži šiem bērniem ir sekundāras veselības problēmas, piemēram, paaugstināts ķermeņa svars, redzes, dzirdes traucējumi, epilepsija un citi, kas vēl vairāk sarežģī viņu ikdienas mācību procesu. Īpaši spilgti tas jūtams sporta stundās, kur mācību aktīvā, bieži mainīgā un plašā vide ļoti atšķiras no salīdzinoši statiskās un mierīgās klases telpas vides. Vairākos pētījumos ir pierādīts, ka regulāras fiziskās aktivitātes bērniem ar īpašām vajadzībām aizkavē hronisku slimību progresēšanu, uzlabo vispārējo veselību un funkcijas (Grunbaum, Kann, Kinchen, et. al., 2002; Rimmer, et. al., 2007). Pētījumi Kanādā noteica, ka bērniem un pusaudžiem ar invaliditāti ir 4.5 reizes zemāka fiziskā aktivitāte nekā līdzīga vecuma indivīdiem bez invaliditātes. Pusaudži ar kustību traucējumiem pavada laiku pie televizora divas reizes ilgāk, kā to vienaudži, skatoties raidījumus vismaz 4 stundas dienā (Steele, Rossen, Biggar, 2004).

Skolēnu ar smagiem intelektuālās attīstības traucējumiem (turpmāk tekstā IAT) iekļaušana mācību procesā speciālā skolā atspoguļo šodienas izglītības divas galvenās problēmas, 1) sabiedrības pareizas attieksmes veidošana (sabiedrībai ir jāapzinās, ka cilvēku, kuriem ir speciālas vajadzības, pakāpeniska iesaiste un līdzdalība sabiedrības dzīvē ir vērtīgs ieguvums gan cilvēkam ar speciālām vajadzībām, gan sabiedrībai kopumā) (Interesu izglītība Latvijas speciālās skolās, 2007) un 2) resursu atbilstība (pedagoģiskie kadri, palīgierīces, metodikas, mācību līdzekļi) (Jurgena, 2002). Pedagoģiem jābūt labām zināšanām speciālajā pedagoģijā, psiholoģijā un arī dažādo funkcionālo traucējumu klīniskajās izpausmēs. Ļoti uzskatāmu pedagoģiskās kompetences definējumu ir devis J. Stabiņš, atzīmēdams, ka „skolotāja profesionālā kompetence ir izglītības procesā iegūta un uz zināšanām, pieredzi, vērtībām un attieksmēm balstīta spēja, kas izpaužas prasmēs – gatavībā pedagoģiskai darbībai” (Stabiņš, 2001). Neapšaubāmi, pedagoga profesionālās kompetences veidošanos ietekmē ne vien atbilstošās profesijas praktiskā un teorētiskā pieredze, bet arī paša pedagoga emocionālās inteliģences pakāpe un personīgo īpašību kopums – temperamenta un rakstura iezīmes.

Pedagoģu profesionālās kompetences faktori un to saistība ar mācību procesu ir plaši pētīta balstoties uz plānotās rīcības teoriju (Theory of Planned Behavior) (Ajzen & Fishbein, 1980; Fishbein & Ajzen 1975; Ajzen 1991),

uzsverot tās veidošanos gan agrākā pieredzē, gan sociālajā vidē, gan studiju procesā, gan saskarsmē ar audzēkņiem, gan profesionālās pilnveides jomās.

Sporta pedagogu profesionālās kompetences faktoros iekļaujotā izglītības vidē skolēniem ar funkcionāliem traucējumiem pētījuši Conatser, Block, & Gansneder (2002), Kudlacek et al., (2002); Theodorakis, Bagiantis, & Goudas (1995), Jeong & Block (2012) un citi ārzemju autori. Tomēr ārzemju autoru darbos un Latvijā nav bijis izpētīta sporta skolotāju profesionālā kompetence darbā ar audzēkņiem ar smagiem IAT, kas mācās speciālā izglītības iestādē. Multiplie funkcionāli traucējumi un speciālās izglītības vajadzības ir iemesls šo audzēkņu izglītošanai segregētā mācību vidē. Pēc ārzemju pētnieku rezultātiem, sporta pedagogiem ir lielākas problēmas šiem audzēkņiem nodrošināt mērķtiecīgu, drošu un katra individuālajām spējām atbilstošu mācību vidi. Tāpat tiek secināts, ka šiem audzēkņiem nepieciešama nepārtraukta asistēšana vai palīdzība (Klavina & Block, 2008; Klavina, 2008; Lienert, Sherrill, & Myers, 2001; Vogler, Koranda, & Romance, 2000).

Pētījuma mērķis bija speciālo izglītības iestāžu sporta pedagogu profesionālās attieksmes faktoru par mācību procesu skolēniem ar smagiem intelektuālās attīstības traucējumiem noteikšana un analizēšana.

Metodes

Methods

Lai noskaidrotu speciālo skolu sporta skolotāju profesionālās attieksmes faktoros, pētījumā tika iekļautas 44 Latvijas (LV) un 40 Lietuvas (LT) speciālo skolu sporta skolotāji, kuri ikdienā māca audzēkņus ar smagiem intelektuālās attīstības traucējumiem (IAT). 45.2 % respondentu bija vīrieši, 54,8 % - sievietes, dzimuma sastāvam valstīs neuzrādot statistiski nozīmīgas atšķirības ($p > 0,05$). Respondentu grupas vidējais vecums bija 43 gadi. Pētījumā tika izmantota aptauja "Sporta skolotāju profesionālā attieksme darbā ar audzēkņiem ar smagiem intelektuālās attīstības traucējumiem" (Stradiņa & Kļaviņa, 2013). Aptauja tika izstrādāta pēc Plānotas uzvedības teorijas zinātniskā pamata (Ajzen & Fishbein, 1980; Fishbein & Ajzen 1975; Ajzen 1991). Pilotpētījumā tika noteikti 114 sporta pedagogu profesionālās attieksmes faktori. Pēc faktoru klasificēšanas tika atlasīti faktori ar augstāko atkārtotamību vai biežumu katrā kategorijā. Aptaujas gala versijā tika izmantoti 44 faktori, kas iekļāvās 75% no faktoru kumulatīvās frekvences. Jautājumi tika konstruēti balstoties uz trīs Plānotās uzvedības teorijas komponentiem, 1) personas subjektīva attieksme, 2) citu personu viedoklis, kuru aptaujātā persona augsti vērtē, un 3) personas spējas vai notikumi, kas sekmē vai bremzē konkrētas attieksmes veidošanos. Aptaujas iekšējās validitātes pārbaudei pilota pētījumā tika iesaistīti 6 ārvalstu eksperti - profesori un asociētie profesori no ASV, Spānijas, Čehijas, Austrijas, Lietuvas un Zviedrijas ar vismaz 15 gadu darba pieredzi pielāgotas sporta izglītības jomā. Aptaujas atbilžu varianti tika sastādīti pēc Likerta skalas

kritērijiem (no 1 līdz 7), kas atspoguļo respondentu viedokli attiecībā pret konkrēto jautājumu.

Pētījuma rezultāti tika analizēti ar SPSS 20 programmu. Datu analīzē tika izmantota aprakstošā statistika un faktoru regresijas analīze. Papildus, lai noskaidrotu, kādi faktori ietekmē Latvijas un Lietuvas respondentu attieksmi mācību procesā audzēkņiem ar smagiem IAT, tika veikta dispersiju analīze, kā ietekmējošos faktorus nodalot dzimumu, vecuma grupu un darba stāžu. Respondenti pēc vecuma datu apstrādē tika sadalīti trīs grupās: vecumā līdz 30 gadiem, vecumā no 31 līdz 50 gadiem un vecumā 51 gads un vecāki. Savukārt, pēc darba stāža tika izveidotas 3 apakšgrupas: līdz 5 gadiem, 6 līdz 15 gadi un 16 un vairāk gadi.

Rezultāti *Results*

Vērtējot aptaujas rezultātu analīzi Lietuvā un Latvijā apkopotie respondentu rezultāti parādīja, ka skolotāju attieksme darbā ar audzēkņiem, kuriem ir smagi IAT, būtiski neatšķiras ($p > 0,05$). Tikai 25% ($n = 11$) Latvijas speciālo skolu sporta skolotāji nav strādājuši ar šādiem audzēkņiem savukārt Lietuvā 17.5% ($n = 7$). Rezultātu analīzē tika noteikts, ka abu valstu sporta skolotāji tic, ka audzēkņiem ar smagiem IAT piedaloties sporta stundā, uzlabosies komunikācijas prasmes, sadarbība ar citiem audzēkņiem, kas sekmēs sociālo iekļaušanu vienaudžu vidū. Šie skolēni gūs pozitīvas emocijas, apgūs jaunas kustību prasmes, kas savukārt uzlabos skolēnu veselību un fiziskās spējas.

Analizējot rezultātus pēc Plānotās uzvedības teorijas *pirmās jautājumu grupas par personas subjektīvo attieksmi* tika noteikts, ka atbildes statistiski nozīmīgi ietekmē vecuma grupa, darba stāžs, kā arī abu faktoru - vecumgrupas un darba stāža savstarpējā mijiedarbība. Latvijas respondentu grupā tika secināts, ka gados jaunākie sporta skolotāji augstāk vērtēja iespēju skolēnam ar smagiem IAT sporta stundā sadarboties un iekļauties vienaudžu vidū ($p = .040$) un gūt pozitīvas emocijas ($p = .024$), kā gados vecākie kolēģi. Savukārt gados vecākie sporta skolotāji zemāk vērtēja iespēju audzēkņiem ar smagie IAT uzlabot veselību un fiziskās spējas sporta stundās ($p = .031$). Šie rezultāti sakrīt ar citu autoru pētījumiem, kur gados jauni sporta skolotāji un studējošie sporta izglītības studiju programmās pozitīvi vērtēja audzēkņu ar speciālām izglītības vajadzībām iekļaušanu sporta stundā (Lienert, Sherrill, & Myers, 2001; Place & Hodge, 2001; Rizzo, 1984). Jāatzīmē, ka gados jaunie sporta skolotāji ir ieguvuši zināšanas par pielāgoto sporta izglītību, kas kopš 2002.gada tiek nodrošinātas Latvijas Sporta pedagogijas akadēmijas sporta zinātnes un veselības aprūpes studiju programmās. Lietuvas skolotāju vecuma grupas un darba stāža kopējās mijiedarbības ietekme tika konstatēta attiecībā uz iespēju uzlabot audzēkņu ar smagiem IAT komunikācijas prasmes sporta stundas

ietvaros. Gados vecāki skolotāji šo faktoru novērtēja kā nozīmīgu, savukārt, skolotājiem ar darba stāžu līdz 5 gadiem bija pretējs viedoklis.

Analizējot respondentu atbildes par problēmām un ierobežojumiem attiecībā uz mācīšanas procesu audzēkņiem ar smagiem IAT gan Latvijas, gan Lietuvas rezultātos tika noteikta statistiski ticama vecuma grupas, dzimuma un darba stāža savstarpējā mijiedarbība. Latvijā gados vecāki sporta skolotāji zemāk kā gados jaunie kolēģi vērtēja materiālās bāzes neatbilstību ($p=.030$). Savukārt, sievietes salīdzinot ar vīriešiem, biežāk par nozīmīgu problēmu uzskatīja palīgierīču trūkumu. Tālāk rezultātu analīzē tika noteikts, ka gados vecāki sporta skolotāji uzskata, ka audzēkņiem ar smagiem IAT ir problemātiski iekļauties starp vienaudžiem, ko savukārt neapgalvo gados jaunāki kolēģi ($p = 0.021$).

Lietuvas respondentu grupai šādi rezultāti netika novēroti. Tomēr sievietes ar ilgāku darba stāžu par būtisku problēmu uzskatīja atšķirīgo individuālo audzēkņu spēju līmeni. Savukārt, statistiski ticamas atšķirības Lietuvas kolēģu atbildēs starp dzimumiem tika konstatētas attiecībā uz audzēkņu ar IAT iespēju apgūt un ievērot sporta spēles noteikumus (attiecīgi $p = .043$ un $p = .032$). Sievietes vērtēja šo faktoru pozitīvāk, kā vīrieši.

Analizējot rezultātus pēc Plānotās uzvedības teorijas otrās jautājumu grupas attiecībā uz *citu personu viedokļa ietekmi uz profesionālo attieksmi*, tika noteikts, ka Lietuvā sievietes sporta skolotājas sabiedrības viedokli vērtē būtiski augstāk nekā vīrieši ($p = .01$) un sporta skolotāji ar darba stāžu līdz 5 gadiem ($p = .01$), kā kolēģi ar ilgāku darba pieredzi ($p < .05$). Latvijā statistiski ticamas rezultātu sakarības netika noteiktas. Tas nozīmē, ka sporta pedagogu profesionālo attieksmi būtiski neietekmē ne skolas vadības, ne audzēkņu vecāku, ne sabiedrības, ne arī kolēģu no rehabilitācijas nozares (piem., fizioterapeitu) viedoklis. Šie rezultāti atšķiras no citu valstu pētījumiem, kur tika noteikts, ka skolas vadības viedoklis ir svarīgs sporta pedagoga profesionālās attieksmes ietekmes faktors (Lienert, Sherrill, & Myers, 2001).

Tālāk analizējot respondentu atbildes par to, kuri cilvēki neatbalstītu audzēkņu ar smagiem IAT dalību sporta stundās, Latvijas pieredzējušie kolēģi (darba stāžs virs 5 gadiem) norādīja uz pedagogiem, kuru klasē ir vairāki šādi audzēkņi ($p = .50$). Savukārt, Lietuvas respondentu atbildēs statistiski ticamas atšķirības tika noteiktas starp gados vecākiem un jaunākiem pedagogiem, kur gados vecākie pedagogi tic, ka skolotāji ar mazu praktisko pieredzi neatbalstītu audzēkņu ar smagiem IAT dalību sporta stundās ($p = .022$). Savukārt, pieaugot darba stāžam, skolotāji maina viedokli, kur mazajam darba stāžam vairs netiek dota tik liela nozīme ($p = .017$).

Jautājumu grupā par citu kolēģu viedokļa ietekmi uz sporta pedagogu attieksmi par audzēkņu ar smagiem IAT dalību sporta stundās, Latvijas respondentu atbildēs tika noteikta statistiski ticama sakarība ar respondentu vecumu. Jo vecāki skolotāji, jo mazāk viņu attieksmi ietekmē citu kolēģu viedoklis, piemēram, pieredzējuši kolēģi no citām skolām ($p = .015$), klases

audzinātājs ($p = .000$), skolas metodiķis ar pieredzi ($p = .004$), salīdzinot ar gados jauniem kolēģiem. Savukārt, pretēja ietekme vērojama Lietuvas respondentu grupā, t.i., pieaugot sporta pedagogu vecumam, pedagogi proporcionāli augstāk vērtē citu kolēģu viedokli ($p < .05$).

Analizējot rezultātus pēc Plānotās uzvedības teorijas trešās jautājumu grupas attiecībā *uz personas spējām vai notikumiem, kas sekmē vai bremzē konkrētas attieksmes veidošanos*, tika noteikts, ka Latvijas respondentu atbildēs ir statistiski ticama sakarība starp telpu pieejamību un dzimuma un darba stāža faktoriem. Lietuvas respondentu grupā statistiski ticamas sakarības netika noteiktas. Tālāk šajā jautājumu grupā atbilžu analīzē tika noteikts, ka Lietuvas vecāka gada gājuma pedagogi par būtisku uzskata skolotāja palīga trūkumu salīdzinot ar jaunākiem kolēģiem ($p = .018$). Savukārt, pedagogi ar lielāku darba stāžu kā nozīmīgu ietekmes faktoru vērtē neprofesionālu pedagogu ($p = .018$), bet pedagogiem ar mazu darba stāžu šis faktors nav nozīmīgs.

Noslēdzošā jautājumu grupā par citiem apstākļiem vai faktoriem, kas ir svarīgi audzēkņu ar smagiem IAT mācīšanas procesā tika noteiktas statistiski ticamas sakarības starp dzimuma un darba pieredzes faktoriem. Latvijas sieviešu kārtas pedagogi, kā nozīmīgu apstākli vērtē profesionālās pilnveides kursu nepieciešamību, bet vīriešiem pedagogiem šis faktors ir zemāk novērtēts ($p = .041$). Tālākā rezultātu analīze parāda, ka pieaugot darba stāžam līdz 15 gadiem, respondentu profesionālās pilnveides kursu nepieciešamības novērtējums strauji pieaug, savukārt, pedagogiem ar darba stāžu grupā 16 un vairāk gadi šis faktors vairs nemainās ($p > .05$). Lietuvas kolēģu atbildēs šajā jautājumu grupā statistiski ticamas sakarības netika noteiktas.

Secinājumi **Consuclusions**

Pētījumā ir apstiprinājies, ka sporta skolotāju profesionālās attieksmes veidošanās pamatā ir noteiktas zināšanas un izpratnes līmenis, kā arī prasmes un pieredze, lai pielietotu šīs zināšanas.

Pētījuma rezultātos tika noteiktas statistiski ticama attieksmes faktoru korelācija ar sporta pedagogu vecumu. Respektīvi, jaunāki sporta pedagogi pozitīvāk vērtēja audzēkņu ar smagiem IAT iespēju uzlabot veselību un fiziskās spējas sporta stundās. Rezultātu analīzē tika noteikts, ka abu valstu sporta skolotāji tic, ka audzēkņiem ar smagiem IAT piedaloties sporta stundā, uzlabosies komunikācijas prasmes, sadarbība ar citiem audzēkņiem, kas sekmēs sociālo iekļaušanu vienaudžu vidū.

Latvijas respondentu grupā tika secināts, ka gados jaunākie sporta skolotāji augstāk vērtē iespēju skolēnam ar smagiem IAT sporta stundā sadarboties un iekļauties vienaudžu vidū un gūt pozitīvas emocijas. Savukārt, gados vecākie sporta skolotāji zemāk vērtēja iespēju audzēkņiem ar smagiem IAT uzlabot veselību un fiziskās spējas sporta stundās.

Lietuvas skolotāju vecuma grupas un darba stāža kopējās mijiedarbības ietekme tika konstatēta attiecībā uz iespēju uzlabot audzēkņu ar smagiem IAT komunikācijas prasmes sporta stundas ietvaros. Gados vecāki skolotāji šo faktoru novērtēja, kā nozīmīgu, savukārt, skolotājiem ar darba stāžu līdz 5 gadiem bija pretējs viedoklis.

Analizējot respondentu atbildes par problēmām un ierobežojumiem attiecībā uz mācīšanas procesu audzēkņiem ar smagiem IAT gan Latvijas, gan Lietuvas rezultātos tika noteikta statistiski ticama vecuma grupas, dzimuma un darba stāža savstarpējā mijiedarbība. Latvijā gados vecāki sporta skolotāji zemāk kā gados jaunie kolēģi vērtēja materiālās bāzes neatbilstību.

Lietuvas sporta skolotājas ar ilgāku darba stāžu salīdzinājumā ar jaunākiem kolēģiem par būtisku problēmu uzskatīja atšķirīgo individuālo audzēkņu spēju līmeni.

Lietuvas sporta skolotājas sabiedrības viedokli vērtē būtiski augstāk nekā vīrieši. Latvijas sporta pedagogu profesionālo attieksmi būtiski neietekmē ne skolas vadības, ne audzēkņu vecāku, ne sabiedrības, ne arī rehabilitācijas speciālistu (piem., fizioterapeitu) viedoklis.

Pētījumā konstatēts, jo vecāki skolotāji, jo mazāk viņu attieksmi ietekmē citu kolēģu viedoklis, piemēram, pieredzējuši kolēģi no citām skolām, klases audzinātājs, skolas metodīķis ar pieredzi. Savukārt, pretēja ietekme vērojama Lietuvas respondentu grupā, t.i., pieaugot sporta pedagogu vecumam, pedagogi proporcionāli augstāk vērtē citu kolēģu viedokli.

Lietuvas vecāka gada gājuma pedagogi par būtiskāku salīdzinājumā ar jaunākiem kolēģiem uzskata skolotāja palīga trūkumu.

Latvijas sievietes kārtas pedagogi, kā nozīmīgu apstākli vērtē profesionālās pilnveides kursu nepieciešamību, bet vīriešiem pedagogiem šis faktors ir zemāk novērtēts. Tālākā rezultātu analīze parāda, ka pieaugot darba stāžam līdz 15 gadiem, respondentu profesionālās pilnveides kursu nepieciešamības novērtējums strauji pieaug, savukārt, pedagogiem ar darba stāžu grupā 16 un vairāk gadi šis faktors vairs nemainās. Lietuvas kolēģu atbildēs šajā jautājumu grupā statistiski ticamas sakarības netika noteiktas.

Kopumā pētījuma rezultāti atklāja, ka profesionālo attieksmi tieši vai netieši ietekmē profesionālā pieredze, dzimums un vecums.

Summary

Physical teachers' attitudes are important predictor of the successful education of children with severe intellectual disabilities (SID). However, physical education teachers face many challenges when teaching these students because of extensive adaptations and assistance they need. **The purpose** of this study was to determine attitude of PE teachers in Latvia (LV) and Lithuania (LT) toward teaching students with SID in the special education environment. In the present study attitude is defined as a “person’s degree of favorableness or unfavorableness with respect to a psychological object” or “evaluation of an object, concept, or behavior along a dimension of favor or disfavor, good or bad, like or dislike.” (Ajzen & Fishbein, 2000, p. 1). Development of the survey was done during Pilot Study on 2012 based

on the Theory of planned behavior (Ajzen & Fishbein, 1980; Fishbein & Ajzen, 1975). According to the Theory of planned behavior (Ajzen, 1991, 2001), attitudes toward a specific behavior (teaching students with severe intellectual disability in physical education) are determined by people's evaluations of the possible consequences of the behavior. Intention is influenced by attitude toward the behavior, subjective norm (social pressures), and perceived behavioral control. **Method:** Participants were 84 PE teachers from special schools (44 - LV, 40 - LT). The Survey on Special Physical Education Teacher Attitudes Toward Teaching Students with SID (Klavina & Strazdina, 2012) was used. **Results:** Comparative analyses between results from the two countries indicated significant differences across variables of attitude components. The correlated T test revealed that Latvian teachers' beliefs were more positive towards teaching students with SID than teachers in Lithuania. Stepwise multiple regressions analyses demonstrated that overall there was significant relationship between predictors and behavioral intention. The professional experience was significantly correlated to lack of practical experience. The gender was significantly correlated with positive outcome of teaching the student with SID. In general woman teachers were more favorable toward teaching students with SID than male teachers. **Conclusions:** The first important finding in this study was that attitudes had a significant correlation with age of PE teachers illustrating that younger teachers had more positive attitude toward teaching students with SID in PE than older teachers. This finding suggests that the knowledge and quality of teaching experience is important in fostering positive attitudes. A second important finding was that teachers over 30 years of age was less optimistic regarding teaching outcomes of students with SID in PE. These results may indicate that teaching experience may influence attitudes indirectly through perceived competence. Overall, results of this study revealed that professional attitudes are influenced directly or indirectly by professional experience, gender and age.

Literatūra References

- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organization Behavior and Human Decision Process*, 50, 179-211
- Ajzen, I., & Fishbein, M. (1980). *Understanding attitudes and predicted social behavior*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Conatser, P., Block, M., & Gansneder, B. (2002). Aquatic instructors' beliefs toward inclusion: The Theory of Planned Behavior. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 19, 172-187.
- Fishbein, M., & Ajzen, I. (1975). *Belief, attitude, intention, and behavior: An introduction to theory and research*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Grunbaum, J., Kann, L., Kinchen, A. (2002) *Methodology of the Youth Risk Behavior Surveillance System*. National Center for Chronic Disease Prevention and Health Promotion, P. 45.
- Jeong, M., & Block, M.E. (2011). Physical education teachers' beliefs and intentions towards teaching students with disabilities. *Research Quarterly for Exercise and Sport*. 82, 1-8.
- Jurgena I., (2002). *Vispārīgā pedagoģija*. Rīga, 2002. 144 lpp.
- Klavina, A. (2008). Using peer-mediated instructions for students with severe and multiple disabilities in inclusive physical education: A multiple case study. *European Journal in Adapted Physical Activity*, 1(2), 7-19
- Klavina, A., & Block, M. (2008). *The effect of peer tutoring on interaction behaviors in inclusive physical education*. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 25, 132-158.

- Kudlacek, M., Valkova, H., Sherrill, C., Myers, B., & French, R. (2002). An inclusion instrument based on planned behavior theory for prospective Czech physical educators. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 19, 280-299
- Lienert, C., Sherrill, C., & Myers, B. (2001). Physical educators' concerns about integrating children with disabilities: A cross-cultural comparison. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 18, 1-17.
- Place, K., & Hodge, S.R. (2001). Social inclusion of students with physical disabilities in GPE: A behavioral analysis. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 18, 389-404.
- Rimmer, J., Rowland, Y., Yamaki, Y. (2007) *Documenting Disparities in Obesity and Disability*. National Center for the Dissemination of Disability Research. P. 16.
- Rizzo, T.L. (1984). Attitudes of physical educators toward teaching handicapped pupils. *Adapted Physical Education Quarterly*, 1, 267-274.
- Stabiņš, J. (2001). *Skolotāja misija*. Rīga, RaKa, 2001. 59.
- Steele, A., Rossen, B., Biggar, D. (2004). Age-related health risk behaviors of adolescents with physical disabilities. *Journal of disability*, 2004. P.132-141.
- Strazdina, N., & Klavina, A. (2013). Physical education teachers' attitude toward learning process of students with severe intellectual disabilities. *International Symposium in Adapted Physical Activities, Istanbul (Turkey), Abstract Book* 138. lpp.
- Theodorakis, Y., Bagiatis, K., & Goudas, M. (1995). Attitudes toward teaching individuals with disabilities: Application of planned behavior theory. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 18 (12), 151-160.
- Vogler, E.W., Koranda, P., & Romance, T. (2000). Including children with severe cerebral palsy in physical education: A case study. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 17, 161-175.

Interneta resursi

- Pilotpētījums. Interesu izglītība Latvijas speciālās skolās (2007). Sabiedrības integrācijas fonds. [skatīts 20.02.2015.] Pieejams: www.barenobiedriba.lv
- Skolotāju izglītība iekļaušanai. Iekļaujošu skolotāju profils. (2012). Eiropas speciālās izglītības attīstības aģentūra. [skatīts 20.02.2015.]. Pieejams: https://www.european-agency.org/sites/default/files/te4i-profile-of-inclusive-teachers_Profile-of-Inclusive-Teachers-LV.pdf
- LR IZM. Izglītība. Attīstība. Tendences. (2014). 2014./2015.mācību gada aktualitātes un jaunumi IAP 2014-2020 kontekstā. 2014.gada 21.augusts. [skatīts 20.02.2015.]. Pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/2014/aktualitates
- LR IZM (2014). Izglītības un zinātnes ministrija 2013.gada publiskais pārskats. LR IZM, 2014. [skatīts 20.02.2015.]. Pieejams: <http://izm.izm.gov.lv/>